

anderen daar tegenover ? Een laatste hoofdstuk is gewijd aan de schooltaal/thuistaalproblematiek op school : Spreken leerlingen dialect ? Hoe reageren leerkrachten erop ? Heeft het invloed op de standaardtaalhantering en ruimer op de schoolloopbaan van de kinderen ? Er wordt een mogelijk antwoord geformuleerd op deze en zoveel andere vragen. De tekst is geschreven vanuit een visie op dialect en school, die A. Hagen voor een groot deel ontwikkeld heeft op basis van het Kerkrade-project, waaraan hij actief heeft meegewerkt van bij het begin. Hij stelt het verschijnsel voor in al zijn complexiteit, gestaafd door heel wat cijfermateriaal van recent sociolinguïstisch en onderwijskundig onderzoek. De plaats die hij het dialect op school toewijst, is die van hulptaal d.w.z. er wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de taal van het kind voor de mondelinge verbale communicatie in de klas en het dialect wordt ingeroepen als middel om de standaardtaal (zowel mondeling als schriftelijk) te leren hanteren.

A. Hagen heeft niet de pretentie een alleenzalmakende oplossing te bieden, maar hij verschaft de lezer een klare kijk op de zaak, zowel vanuit linguïstische als onderwijskundige hoek. Zo kan die zich een visie ontwikkelen die bij het handelen in de klaspraktijk zijn vruchten zal afwerpen.

Een aanrader dus voor de lerarenopleidingen. Uit diverse onderzoeken voor Vlaanderen zie deze Vonk - is gebleken dat leerkrachten weinig of geen weet hebben van de functies en sociale draagwijdte van de taal waarmee het kind de school binnenstapt. Hij zal bepaalde taalvaardigheids-, leer- en zelfs gedragsmoeilijkheden van het kind dan ook vaak verkeerd inschatten. Je moet in de eerste plaats een probleem kunnen onderkennen en pas daarna kan je aan een oplossing gaan sleutelen. Maar niet alleen voor aanstaande leerkrachten is de tekst interessant. Het zou goed zijn als zoveel mogelijk leerkrachten in functie op alle onderwijsniveaus en zoveel mogelijk beleidsmensen deze basistekst doornamen om op die manier hun attitude t.o.v. dialect en dialectsprekers op school op een positieve(re) leest te schoeien.

Het DCN-cahier wordt afgerond met de zo nodige portie onderwijspraktijk, die zowel kwantitatief als kwalitatief weinig te bieden heeft. Jan Sturm zet een boom op over het waarom en hoe van dialectbeschouwing in het groter geheel van taalbeschouwingslessen. Hij voegt er drie bijlagen aan toe die concreet lesmateriaal voor verschillende onderwijsniveaus voorstellen, maar waar hij zelf niet volledig achterstaat, gezien zijn visie op dialectbeschouwing als direct aansluitend bij voorvallen uit de klaspraktijk. Je kan er toch misschien wat bruikbare ideetjes uithalen.

Dialect in de klas

H. Hos, H. Kuiper en H. Van Tuijl : Dialect op de basisschool. Enschede, SLO/SVO 1982, 188 p.

L. Swachten, M. Vaessen : Werken met dialect in de klas. Het Kerkraads voorbeeldenboek. Nijmegen, NIVOR/NCDN 1982, 133p.

Over het Kerkradeproject is al heel wat gepubliceerd door verschillende instanties op verscheidene niveaus. Deze twee publikaties zijn de hekkensluiters ; zij vertalen de bevindingen van het hele onderzoek naar praktisch bruikbaar materiaal.

"Dialect op de basisschool" bevat zowel theorie als praktijk. In de theoretische paragrafen wordt de schooltaal/thuistaal-problematiek op een voor niet-ingewijden duidelijke manier beschreven en wordt aan de hand van concrete observaties uit het Kerkradeproject een mogelijke probleemaanpak voorgesteld nl. het introduceren van dialect in de klas als hulptaal. De nadruk wordt gelegd op het verbinden van het dialectgebruik met een thematisch-cursorisch taalonderwijs. Het idee dat hieraan ten grondslag ligt, kan als volgt omschreven worden. Je kan de taalvaardigheid van de leerlingen vergroten door hen taalervaringen te laten opdoen d.w.z. door hen actief taal te laten gebruiken in voor hen zinvolle situaties. Uitgangspunt hierbij is het eigen taalgebruik m.a.w. de thuistaal van het kind.

Hoe dat concreet kan aangepakt worden, leer je uit praktijkbeschrijvingen van een thematische werkwijze in Kerkraadse kleuter- en lagere scholen. In vier uitgewerkte themaverslagen komen o.m. aan bod : onderwerpkeuze, organisatie, evaluatie, lesprotokollen, werkstukjes, ...

Ook wordt de nodige aandacht besteed aan het ontwikkelen van cursorische activiteiten. Er wordt o.a. aangetoond hoe je d.m.v. een foutenanalyse van leerlingenmateriaal kan komen tot oefeningen die daadwerkelijk inspelen op de moeilijkheden van de kinderen.

Een laatste deel behandelt het taalbeleid op opleidingen voor kleuterleidsters en onderwijzers, dat in Nederland - evenals in Vlaanderen - nagenoeg onbestaand is. Er worden een aantal concrete stage-opdrachten voorgesteld om informatie te verzamelen over taalgebruik en -attitudes van leerlingen en leerkrachten, verbale interactie in de klas en schriftelijk taalgebruik. De beschreven onderzoekjes kunnen ook door leerkrachten in functie worden uitgevoerd bv. aan het begin van een schooljaar.

"Werken met dialect in de klas" is een aanvulling bij het voorgaande boek : het geeft nog meer voorbeeldmateriaal van thematisch-cursorische activiteiten (7 thema's worden uitvoerig beschreven) en dialect in mondeling en schriftelijk taalgebruik.

Voor theoretische achtergrondinformatie wordt verwezen naar "Dialect op de basisschool" en het merendeel van de geformuleerde suggesties wordt ook daaruit overgenomen. Het feit dat in dit boek meer voorbeelden uitgewerkt worden, loont niet de moeite voor lezers die zich willen oriënteren op de problematiek. Bovendien is het vooral geschreven voor Kerkraadse leerkrachten : het dialect in de voorbeelden wordt haast nooit vertaald naar het standaardnederlands, wat het minder interessant (zeg maar onleesbaar) maakt voor Vlaamse lezers.

Wie dus een mogelijke probleemaanpak aan het werk wil zien, vindt meer dan voldoende materiaal in "Dialect op de basisschool". Er wordt weliswaar een Nederlandse situatie beschreven, maar dat vormt geen onoverkomelijke struikelblok. De beginsituatie in het Limburgse Kerkrade is immers goed vergelijkbaar met Vlaamse toestanden : het merendeel van de kinderen is van huis uit dialectsprekend, terwijl in de klas nauwelijks dialect optreedt bij de interactie tussen leerkracht en leerlingen. Wat daarvan de gevolgen kunnen zijn voor dialectsprekertjes is in Kerkrade grondig onderzocht. Hoe zij die verziekte situatie terug gezond probeerden te maken, is te lezen in dit boeiende boek.

Hoewel het vooral draait rond materiaal uit de basisschool is het ook de moeite waard voor leerkrachten uit andere onderwijsniveaus tot en met de lerarenopleiding. De visie die het geheel ondersteunt, geldt immers voor heel het onderwijs ; alleen de vertaling naar de klaspraktijk moet, afhankelijk van het niveau, andere accenten krijgen.

Rita Rymenans, Romeinse Put 50, 2520 Edegem.

Taalvaardigheid

L. Lentz en H. Van Tuijl : Taalvaardigheid in de basisschool. Een oriëntatie op theorie, innovatie en leerplanontwikkeling. Enschede : Stichting voor de leerplanontwikkeling, 1982, 187 p.

Het boekje "Taalvaardigheid in de basisschool" bestaat uit drie grote delen. In het eerste deel (Achtergronden) gaan de auteurs in op, wat ze noemen, de "toonaangevers" van het nieuwe moedertaalonderwijs en behandelen ze diverse projecten waarbij de nieuwe accenten werden onderzocht, zoals het Kerkrade-project, het Innovatieproject Amsterdam en het Paulusproject. In het tweede deel (Leerplanontwikkeling taalonderwijs) wordt ingegaan op de bijdragen die diverse wetenschapsgebieden aan het moedertaalonderwijs hebben geleverd en kunnen leveren. Achtereenvolgens komen aan de orde de taalkunde, de pedagogiek, de psychologie en de sociologie. Daarna volgt een concept voor de leerplanontwikkeling. In het derde en laatste deel (Op weg naar een deelschoolwerkplan taalonderwijs) ondernemen Lentz & Van Tuijl een poging een en ander naar de praktijk toe te vertalen.

Hoewel dit boekje talrijke openingen naar praktische toepassingen biedt, is het in de eerste plaats een theoretisch werk dat informatie aan draagt, kritisch bespreekt en aanzet tot reflexie over het vak. In dit opzicht zou ik het tot verplichte lectuur willen uitroepen voor al wie geïnteresseerd is in de ontwikkeling van het moedertaalonderwijs, dat wordt belicht vanuit een breed taalonderwijsperspektief. De uiteindelijke bedoeling is dan : het uitwerken van een gefundeerd werkplan taalonderwijs.

Lentz & Van Tuijl maken duidelijk dat de problemen rondom de ingewikkelde taalvaardigheidsproblematiek een dynamische interdisciplinaire aanpak vergen waarbij ze er tegelijkertijd voor waarschuwen dat taalonderwijs in de basisschool geen aftreksel is van wat op universitaire instituten wordt onderwezen (p. 131). De grootste verdienste van deze auteurs ligt dan ook in het feit dat ze heel wat vakgebonden informatie op een zelfde noemer brengen waardoor het toegankelijk wordt voor het moedertaalonderwijs.

Gezien de aard en de opzet van het werk valt het te vrezen dat het moeilijker zijn weg naar de basisschool zal vinden dan het de bedoeling was. Dit zou jammer zijn want niemand die het boekje doorneemt kan onverschillig blijven tegenover de schat aan informatie, evaluatie en kritiek die het heeft te bieden. Wedden dat na het lezen van "Taalvaardigheid in de basisschool" je visie op taalonderwijs veranderd is ? Ten slotte moet ik nog de uitstekende presentatie vermelden die